

ความท้าทายของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์

Challenges of Community Enterprises Producing Cannabis in Buriram Province

กนกกาญจน์ เต๋วยชัยภูมิ^{1*} / ไกรเลิศ ทวีกุล² / ไพศาล แก้วบุตรดี³ / ยศ บริสุทธิ์⁴

Kanokkarn Diawchaiyaphoom / Krailert Taweekul /

Phaisan Kaewbutdee / Yos Borisutdhi

¹สาขาวิชาการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Department of Agricultural Extension and Development, Faculty of Agriculture,

Khon Kaen University

*Corresponding author's E-mail: Kanokkarn121@gmail.com

²สาขาวิชาการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Department of Agricultural Extension and Development, Faculty of Agriculture,

Khon Kaen University

³สำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

Buriram Provincial Agricultural Office, Department of Agricultural Extension, Ministry of

Agriculture and Cooperatives

⁴สาขาวิชาการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Department of Agricultural Extension and Development, Faculty of Agriculture,

Khon Kaen University

Received: March 14, 2025

Revised: April 23, 2025

Accepted: April 25, 2025

DOI: <http://doi.org/>

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์
2) ศึกษาความท้าทายของวิสาหกิจชุมชนกัญชาในบุรีรัมย์ และ 3) ศึกษาแนวทางการลด

ข้อจำกัดและเสริมสร้างศักยภาพการผลิตกัญชาของวิสาหกิจชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ตัวแทนวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 15 คน คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกัญชาในอำเภอที่ศึกษา จำนวน 4 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูล 6 ขั้นตอน (6C) อธิบายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์มีความท้าทาย 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การคลายล็อกกฎหมายกัญชา 2) นโยบายกัญชาเสรี 3) ผลตอบแทน 4) การยอมรับทางสังคม และผู้วิจัยได้ข้อค้นพบศักยภาพการผลิตกัญชาของวิสาหกิจชุมชน จึงขอเสนอแนวทางในการลดข้อจำกัดการผลิตกัญชาเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตกัญชาของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้ 1) การส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ 2) การผลิตกัญชาแบบเกษตรพันธะสัญญา 3) การรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่าย และ 4) การแปรรูปกัญชา

คำสำคัญ: กัญชา, ความท้าทาย, วิสาหกิจชุมชน, การผลิต

Abstract

This study aimed to examine the challenges faced by community enterprises producing cannabis in Buri Ram Province and explore strategies to enhance production efficiency. The key informants included 15 representatives from community enterprise cannabis producing groups in Buriram Province and four members of the community enterprise committee from the studied district. They were selected through purposive sampling. Data were analyzed using the six-step (6C) method and described in a qualitative manner. The research findings revealed that community enterprise cannabis producers in Buriram Province faced several challenges, including 1) cannabis law deregulation, 2) free cannabis policies, 3) returns on investment, and 4) social acceptance. This study proposed the strategies to mitigate production constraints, such as 1) promoting knowledge transfer, 2) contract

farming for cannabis cultivation, 3) group formation and network building, and 4) cannabis processing.

Keywords: cannabis, challenges, community enterprise, production

บทนำ

กัญชาเป็นพืชล้มลุก เจริญเติบโตได้ดีในอากาศร้อน ส่วนใหญ่พบในทวีปเอเชีย (Office of the Narcotics Control Board, Northern Region 2001) มีลักษณะเป็นพืชใบเดี่ยว รูปฝ่ามือ แยกเป็น 5-7 แฉก เรียวแหลม ขอบใบเป็นฟันเลื่อย ผิวใบด้านบนมีสีเข้มกว่าด้านล่าง ลำต้นมีสีเขียวตั้งตรง สูง 1-6 เมตร ออกดอกเป็นช่อตามซอกใบและปลายยอด ดอกเพศผู้และเพศเมียแยกกันอยู่คนละต้น (Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, 2023) ซึ่งในอดีตนำกัญชามาใช้เป็นยารักษาโรคเพื่อรักษาความเจ็บป่วยที่หลากหลาย และใช้ในงานเฉลิมฉลอง หรือเป็นส่วนผสมของอาหาร (Supanchaiyamat & Pavasutthipaisit, 2018) เนื่องจากในกัญชามีสารกลุ่มแคนนาบินอยด์ (Cannabinoid) หลายชนิด และมีสองชนิดที่มีข้อมูลใช้ทางการแพทย์มาก คือ Tetrahydrocannabinol (THC) และ Cannabidiol (CBD) (Wilaiyuk, 2019)

กัญชาถูกจัดให้เป็นพืชเสพติดชนิดหนึ่ง โดยองค์การอนามัยโลกจัดให้เป็นหนึ่งในเก้าประเภทของยาเสพติดที่อันตรายต่อมนุษยชาติ (Office of the Narcotics Control Board, Northern Region, 2001) ซึ่งประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปยังไม่อนุญาตให้ใช้กัญชาได้อย่างถูกกฎหมาย ยกเว้นประเทศเนเธอร์แลนด์ที่อนุญาตจำหน่ายกัญชาอย่างจำกัด ในรูปแบบ coffee shops แก่บุคคลที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปจะควบคุมกัญชาเฉพาะสายพันธุ์ที่มีสาร THC สูงกว่า 0.2% ส่วนสหรัฐอเมริกา อนุญาตให้ใช้ได้ อย่างถูกกฎหมายจำนวน 44 รัฐ และ 1 เขตการปกครองตามลักษณะและขอบเขตของรัฐนั้น (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2019) อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยอนุญาตให้ใช้กัญชาภายใต้การควบคุมของกฎหมาย ภายหลัง

จากวันที่ 9 มิถุนายน 2565 รัฐบาลคลายล็อกกฎหมายกัญชาให้พ้นจากการเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภทที่ 5 ยกเว้น สารสกัดที่มีปริมาณสาร THC ไม่เกินร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนัก ทำให้วิสาหกิจชุมชนและครัวเรือนเกษตรกรสามารถผลิตกัญชาได้อย่างเสรี (Royal Gazette, 2022)

จังหวัดบุรีรัมย์มีลักษณะภูมิประเทศเหมาะสมสำหรับการเกษตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม จำนวน 4.56 ล้านไร่ และมีการขับเคลื่อนการปลูกกัญชาตามนโยบายภาครัฐ ซึ่งมีผู้ได้รับอนุญาตผลิต (ปลูก) จำนวน 25 ราย จำหน่าย จำนวน 67 ราย และครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 จำนวน 32 ราย และเป็นวิสาหกิจชุมชนแห่งแรก ที่มีการปลูกกัญชาไว้ใช้ประโยชน์ในครัวเรือน จึงก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในชุมชน เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากพืชกัญชา ทำให้ประชาชนทั่วไปในจังหวัดบุรีรัมย์เกิดความตื่นตัวและให้ความสนใจผลิตกัญชาเพื่อรองรับนโยบายกัญชาทางการแพทย์มากขึ้น (Thairath Online, 2021) แม้ว่านโยบายกัญชาเสรีจะเอื้อให้เกษตรกรสามารถผลิตกัญชาได้อย่างถูกกฎหมาย แต่การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนยังเผชิญกับอุปสรรคทางกฎหมาย เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของธุรกิจกัญชาในระยะยาว จึงทำให้ผู้วิจัยศึกษาความท้าทายของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งความท้าทายของวิสาหกิจชุมชนอาจส่งผลให้เกิดข้อจำกัดต่อการพัฒนาศักยภาพการผลิตกัญชาหรือไม่ หากในอนาคตมีการแก้ไขกฎหมายและการผลิตกัญชา ซึ่งข้อค้นพบของผู้ศึกษาจะเป็นแนวทางลดข้อจำกัดและเสริมสร้างศักยภาพการผลิตกัญชา ให้รัฐกำหนดแนวทางเชิงนโยบาย และเชิงปฏิบัติให้แก่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพการผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์

2. ศึกษาความท้าทายของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์
3. เสนอแนวทางการลดข้อจำกัดและเสริมสร้างศักยภาพการผลิตกัญชา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง ความท้าทายของผู้ผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2564 - พฤศจิกายน 2566 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาข้อมูลการผลิตกัญชาจากการทบทวนวรรณ และศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group Interview) การระดมความคิด (Brainstorm) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาระยะที่ 1 สภาพการผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์

1.1 ด้านแหล่งข้อมูล ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการของหน่วยงานราชการ ตำรา สิ่งพิมพ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตกัญชา และลงพื้นที่สอบถามจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง

1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กำหนดคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและขับเคลื่อนนโยบายการผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์ และเกษตรกรที่ดำเนินการผลิตกัญชาในระยะเวลาที่ศึกษา ประกอบด้วย 1) บุคลากรทางการแพทย์ 2 คน 2) เจ้าหน้าที่จากกรมวิชาการเกษตร 4 คน 3) ผู้บริหารสำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์ 1 คน 4) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานวิสาหกิจชุมชนระดับจังหวัด 1 คน 5) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานวิสาหกิจชุมชนระดับอำเภอ 23 คน 6) ตัวแทนวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์ 15 คน และ 7) คราวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกกัญชา 10 คน รวมจำนวน 35 คน

1.3 ด้านเนื้อหาและพื้นที่ศึกษา ข้อมูลพื้นฐานสภาพการผลิตัญชาของวิสาหกิจชุมชน ลักษณะทางกายภาพ ของวิสาหกิจชุมชนที่มีกิจกรรมปลูกัญชาในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์

1.4 เครื่องมือวิจัยและวิธีการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบวิจัยเอกสารที่สร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณที่เกี่ยวข้อง เพื่อจำแนก เปรียบเทียบและวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ในการกำหนดประเด็นคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ศึกษา ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำไปศึกษาข้อมูลประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล 6 ขั้นตอน (6C) (Borisutdhi, 2015) โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารรายงานจากหน่วยงานราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การสอบถามจากผู้รู้ และการสังเกต แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ แยกเป็นหมวดหมู่ เพื่อสรุปผลการศึกษา ซึ่งข้อมูลได้รับการตรวจสอบความถูกต้องผ่านการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาระยะที่ 2 ความท้าทายของวิสาหกิจชุมชน

2.1 ด้านแหล่งข้อมูล นำผลการศึกษาสภาพการผลิตัญชาจากการศึกษาในระยะที่ 1 มาสร้างกรอบประเด็นและเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือก และรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาความท้าทายของวิสาหกิจชุมชน

2.2 ด้านประชากรและการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกตัวแทนคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตัญชาอำเภอแห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 4 คน เป็นตัวแทนวิสาหกิจชุมชนผลิตัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์ มีเกณฑ์การคัดเลือกโดยกำหนดให้เป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีสมาชิก 21 คนขึ้นไป เนื่องจากจังหวัดบุรีรัมย์มีครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนผลิตัญชา จำนวน 532 ครัวเรือน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21 คน และเป็นกลุ่มที่มีการปลูก

กัญชาและมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว มีรายได้จากการจำหน่ายในระยะเวลาที่ศึกษา และมีการปลูกกัญชา 3 รูปแบบ ได้แก่ การปลูกกัญชาแบบกลางแจ้ง การปลูกกัญชาในโรงเรือนและการปลูกกัญชาในระบบปิด

2.3 ด้านเนื้อหา ได้แก่ ความท้าทายของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยนำผลการศึกษาศภาพการผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์ มาสร้างกรอบประเด็น และรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาความท้าทายของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์ ภายหลังจากกัญชาถูกปลดล็อกจากบัญชีรายชื่อยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 (ตามราชกิจจานุเบกษา ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 พ.ศ. 2565)

2.4 เครื่องมือวิจัย วิธีการสร้างเครื่องมือและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังขั้นตอนที่ 1 เพื่อนำเครื่องมือไปศึกษาเอกสาร และการศึกษาจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) การวิเคราะห์ข้อมูล 6 ขั้นตอน (6C) (Borisutdhi, 2015)

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาแนวทางการลดข้อจำกัดและเสริมสร้างศักยภาพการกัญชา

การจัดประชุมออนไลน์แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด การผลิตกัญชา และแนวทางการลดข้อจำกัดและเสริมสร้างศักยภาพการกัญชาของวิสาหกิจชุมชน โดยนำผลการศึกษาศภาพการผลิตกัญชา และความท้าทายของวิสาหกิจชุมชน มาเปรียบเทียบ จัดกลุ่ม และสร้างกรอบประเด็นในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการระดมความคิด (Brainstorm) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กำหนดคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ประธานหรือตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์ คริวเรือนเกษตรกรผู้ผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จำนวน 20 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล 6 ขั้นตอน (6C) (Borisutdhi, 2015) วิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการผลิตกัญชา ตามข้อ 1

ผลการวิจัย

1. สภาพการผลิตกล้วยในจังหวัดบุรีรัมย์

การศึกษาสภาพการผลิตกล้วยของวิสาหกิจชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1.1 ในปี 2564 รัฐบาลเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการผลิตกล้วยภายใต้การควบคุมของกฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกล้วยเป็นพืชหนึ่งที่เกษตรกรเพาะปลูก ภายใต้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2564 ในลักษณะวิสาหกิจชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ในรูปแบบเกษตรพันธสัญญา (Contract farming) โดยทำการเพาะปลูกในโรงเรือนระบบปิด และปลูกในโรงเรือน เพื่อจำหน่ายผลผลิตให้แก่หน่วยงานที่จัดแจ้งพันธสัญญา และจังหวัดบุรีรัมย์เป็นพื้นที่นำร่องแห่งแรกที่ปลูกกล้วยในครัวเรือน โดยปลูกจำนวน 6 ต้นต่อครัวเรือนในรูปแบบกลางแจ้ง เพื่อใช้ประโยชน์ทางการแพทย์และสำหรับพัฒนาเศรษฐกิจ และเป็นต้นแบบสำหรับเกษตรกรและผู้สนใจ (Ban Non Malai Subdistrict Health Promoting Hospital, 2021)

1.2 การผลิตกล้วยภายหลังจากกล้วยถูกถอนออกจากบัญชีรายชื่อยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ตามราชกิจจานุเบกษา ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 พ.ศ. 2565 จังหวัดบุรีรัมย์ขับเคลื่อนการปลูกกล้วย 6 ต้นในครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง และมีวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับอนุญาตผลิตกล้วยแบบระบบพันธสัญญา (Contract farming) ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 25 แห่ง มีพื้นที่ปลูก ประมาณ 7.8 ไร่ สายพันธุ์ที่ปลูก เช่น Girl Scout Cookies ไทยแฟนตาซี บลูเบอร์รี่ งามช้าง หางกระรอก และตะนาวศรี วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ทำการเพาะปลูกกล้วยในโรงเรือน เนื่องจากสามารถควบคุมอุณหภูมิและสภาพแวดล้อมได้ มีต้นทุนในการผลิตต่ำ และต้นกล้วยสามารถรับแสงจากธรรมชาติได้อย่างเต็มที่ และปลูกกล้วยในระบบปิด เนื่องจากการปลูกกล้วยมีการลงทุนสูง จึงมีการควบคุมระยะเวลาในการให้แสง ให้น้ำ และสารอาหาร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ และมีปริมาณสารสำคัญสูง

2. ความท้าทายของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกล้วยในจังหวัดบุรีรัมย์

2.1 ระยะที่ 1 แม้กล้วยจะเป็นพืชเศรษฐกิจใหม่ที่มีมูลค่าสูง แต่การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนยังประสบข้อจำกัดหลายด้าน ภายใต้ พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2564 และนโยบายรัฐที่ขาดความชัดเจนและต่อเนื่อง ซึ่งมักเปลี่ยนแปลงตามรัฐบาล และนโยบายพรรคการเมือง ส่งผลต่อการผลิต การจำหน่าย และการขยายธุรกิจ นอกจากนี้ เกษตรกรยังขาดความรู้และทักษะเฉพาะด้านการเพาะปลูกเพื่อใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ ขณะเดียวกัน การควบคุมการใช้กล้วยในสังคมยังไม่เข้มงวด นำไปสู่การใช้ผิดวิธี และกระแสสังคมก็ยังไม่ยอมรับการใช้กล้วยอย่างแพร่หลาย

2. ระยะที่ 2 การผลิตกล้วยสำเร็จ ภายหลังจากถอนกล้วยออกจากบัญชียาเสพติด ให้โทษประเภท 5 วิสาหกิจชุมชนเกิดความตื่นตัวมากขึ้น เนื่องจากสามารถดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับกล้วยได้มากขึ้น อีกทั้งมีนโยบายสนับสนุนจากภาครัฐในระดับจังหวัด จนเกิดการขยายตัวในภาคการผลิตและการแข่งขันในตลาด แม้ว่ารัฐบาลจะมีการปรับนโยบายให้ครอบคลุมการใช้ประโยชน์กล้วยทางการแพทย์ แต่ความไม่แน่นอนของนโยบายยังคงเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญ ส่งผลกระทบต่อรายได้ของวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ การยอมรับทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์มีแนวโน้มดีขึ้น โดยมีจำนวนวิสาหกิจชุมชนและเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตกล้วยเพิ่มมากขึ้น ทั้งในด้านการแพทย์และเชิงพาณิชย์ ส่งผลให้เกิดการเติบโตของธุรกิจและเพิ่มโอกาสในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้แก่ผู้บริโภคได้อย่างต่อเนื่อง

ตาราง 1

สรุปความท้าทายของวิสาหกิจชุมชนกล้วยในจังหวัดบุรีรัมย์ ระยะที่ 1-2

ความท้าทาย	ระยะที่ 1	ระยะที่ 2
ด้านนโยบายการผลิตกล้วย	ขาดความชัดเจนและต่อเนื่อง และมีทิศทางการเปลี่ยนแปลง	กล้วยเสรี: เกษตรกรเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารได้อย่างกว้างขวาง มีความรู้และแนวทางปฏิบัติในการผลิตมากขึ้น เกิด
	การขับเคลื่อนการผลิตกล้วยในจังหวัดบุรีรัมย์อยู่ในระยะเริ่มต้น	

ตาราง 1 (ต่อ)

ความท้าทาย	ระยะที่ 1	ระยะที่ 2
ด้านการดำเนินการผลิต	เกษตรกรบางส่วนให้ความสนใจแต่ไม่กล้าตัดสินใจปลูก เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการเพาะปลูกกล้วยอย่างถูกวิธี ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพต่ำ ไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ และไม่สามารถจัดส่งผลผลิตให้แก่หน่วยงานที่มีบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ได้ ตามแผนที่วางไว้ ทำให้เกิดข้อจำกัดในการขับเคลื่อนธุรกิจในระยะเริ่มต้น	การขยายตัวทางการผลิต และมีการแข่งขันด้านการตลาดเพิ่มขึ้น การผลิตกล้วยามีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งจำนวนผู้ประกอบการและคู่แข่งทางการตลาดที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาและแปรรูปผลผลิตกล้วยในหลากหลายรูปแบบ เช่น เวชสำอาง อาหาร เครื่องดื่ม และผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการขยายตัวธุรกิจกล้วยในมิติเชิงพาณิชย์และการเพิ่มมูลค่าผลผลิตในระดับชุมชน
ด้านการใช้ประโยชน์ผลผลิตกล้วย	เกษตรกรยังมีความกังวลต่อผลกระทบจากการใช้กล้วยเนื่องจากขาดความรู้และความเข้าใจที่เพียงพอ ประกอบกับการควบคุมการใช้ที่ยังมีความเข้มงวด ส่งผลให้เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกจำหน่ายผลผลิตให้เฉพาะหน่วยงานที่มีบันทึกข้อตกลง (MOU) เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงจากการใช้ที่ไม่เหมาะสม	ภายหลังการปลดล็อกกล้วยา มีการจำหน่ายและการใช้ผลิตภัณฑ์จากกล้วยเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด การกำกับดูแลและควบคุมการใช้ยังไม่เข้มงวดเพียงพอ ส่งผลให้เกิดการใช้กล้วยอย่างไม่ถูกต้องและอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพและสังคมในระยะยาว
ด้านรายได้	การผลิตต้องเผชิญกับต้นทุนที่สูง เกษตรกรใช้เงินลงทุนจำนวนมาก	การผลิตกล้วยาต้องเผชิญกับจำนวนคู่แข่งทางการค้าที่เพิ่มมากขึ้น

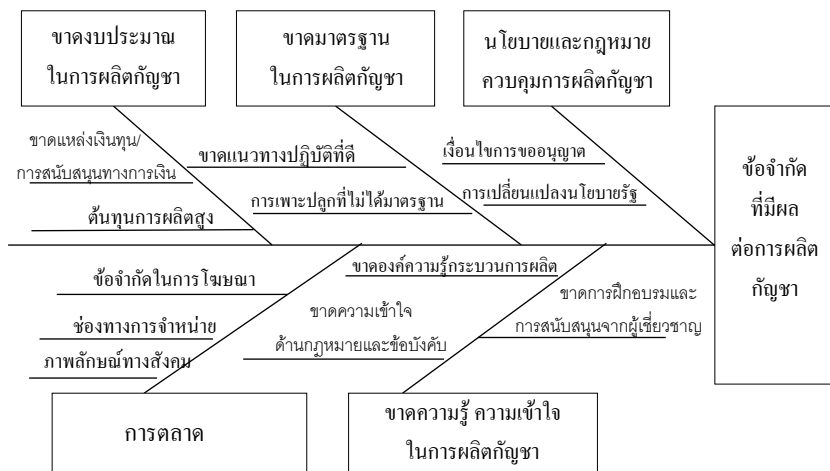
ตาราง 1 (ต่อ)

ความท้าทาย	ระยะที่ 1	ระยะที่ 2
	และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยังถูกจำกัดโดยข้อกฎหมายเกี่ยวกับการโฆษณา ส่งผลกระทบต่อโอกาสในการเข้าถึงตลาดและสร้างรายได้	ขึ้น ส่งผลให้เกิดการแข่งขันมากขึ้น การควบคุมการจำหน่ายยังมีช่องว่าง ทำให้เกิดการจำหน่ายกัญชาอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งกระทบต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภค
ด้านการยอมรับทางสังคม	ประชาชนรู้จักกัญชาในนามยาเสพติดให้โทษในประเภทที่ 5 ทำให้ไม่กล้านำกัญชาไปใช้ ประโยชน์ และมีข้อจำกัดในการนำไปใช้จริง	สังคมประ โยชน์กัญชาภายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น วิชาหกิจชุมชนเกิดการขยายตัวด้านธุรกิจผลิตกัญชา และสามารถจำหน่ายกัญชาให้แก่ผู้บริโภคได้มากขึ้น

3. แนวทางการลดข้อจำกัดและเสริมสร้างศักยภาพการผลิตกัญชาของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกัญชา ในจังหวัดบุรีรัมย์

3.1 ข้อจำกัดที่มีผลต่อการผลิตกัญชา พบว่า การผลิตกัญชาในระดับวิสาหกิจชุมชนเป็นแนวทางหนึ่งที่รัฐบาลให้การสนับสนุนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม วิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกัญชายังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อการค้าดำเนินงาน ทำให้ไม่สามารถผลิตกัญชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อจำกัดที่สำคัญ ได้แก่ นโยบายและกฎหมายที่เข้มงวด การขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิต ข้อจำกัดด้านมาตรฐานการผลิต ปัญหาด้านการตลาด และงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ตามภาพ 1

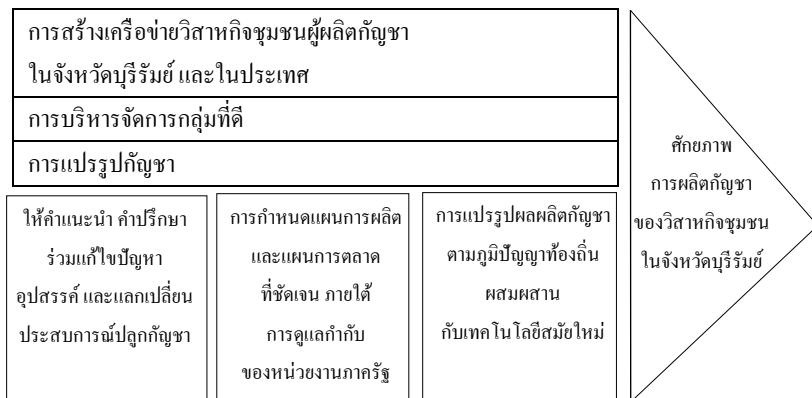
ข้อจำกัดที่มีผลต่อศักยภาพการผลิตก๊าซของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์

3.2 ศักยภาพการผลิตักัญชาของวิสาหกิจชุมชน มีการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตักัญชาให้เติบโตโดยอาศัยความร่วมมือกับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งจังหวัดในบุรีรัมย์ และทั่วประเทศ ในการแลกเปลี่ยนความรู้ การพัฒนาเทคโนโลยี และการขยายโอกาสทางการตลาด นอกจากนี้ ยังมีการบริหารจัดการกลุ่มให้การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความมั่นคงให้กับสมาชิก ขณะเดียวกัน กลุ่มมีการแปรรูป ักัญชาเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและเป็นที่น่าสนใจซึ่ง เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับพืชักัญชา และขยายโอกาสในการแข่งขันในตลาด ดังภาพที่ 2

ภาพ 2

ศักยภาพการผลิตก๊าซของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์

3.3 แนวทางการลดข้อจำกัดของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตก๊าซในจังหวัดบุรีรัมย์

แนวทางการลดข้อจำกัดของวิสาหกิจชุมชนก๊าซ ดังนี้ 1) ควบคุมแหล่งผลิตและแหล่งจำหน่ายก๊าซที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ให้ถูกต้องตามกฎหมายและปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ เนื่องจากการผลิตและจำหน่ายก๊าซที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้ประชาชนแสวงหาก๊าซราคาถูกและสะดวกในการจัดซื้อเพื่อใช้ประโยชน์ 2) การอนุญาตให้มีการประชาสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับก๊าซ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง มีทัศนคติที่ดีต่อก๊าซ ลดการนำก๊าซไปใช้ในทางที่ผิดที่ก่อให้เกิดปัญหาตามมา และเป็นการสนับสนุนภาคเศรษฐกิจก๊าซ และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งข้อมูลและการบริการทางการแพทย์ได้สะดวกขึ้น 3) การส่งเสริมมาตรฐานการผลิตก๊าซ ให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจในความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ก๊าซ ผู้ผลิตได้รับการอบรมและพัฒนาองค์ความรู้ในการเพาะปลูกและแปรรูปก๊าซให้ได้คุณภาพ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และสนับสนุนการเติบโตขยายตัวของธุรกิจก๊าซอย่างยั่งยืน 4) การสนับสนุนช่องทางจำหน่ายก๊าซ ให้ผู้บริโภคเข้าถึงผลิตภัณฑ์ก๊าซที่

ต้องต้องตามกฎหมายและปลอดภัย ลดปัญหาการแสวงหากัญชาในตลาดมืด และเป็นการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายให้ร้านค้า ผู้ค้าปลีกและเกษตรกรมีโอกาสทางการค้า เกิดการสร้างงานและกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและประเทศ และสามารถช่วยกัญชาอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

3.4 แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพการผลิตกัญชาของวิสาหกิจชุมชน

การเสริมสร้างศักยภาพการผลิตกัญชาของวิสาหกิจชุมชนให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ดังนี้ 1) ส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตกัญชา ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ผลผลิตมีคุณภาพสูง ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ปลอดภัยต่อผู้บริโภค และสามารถขับเคลื่อนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกษตรกรจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ด้านการผลิต การบริหารจัดการ ตลอดจนการตลาดให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน 2) ส่งเสริมและสนับสนุน การผลิตกัญชาแบบเกษตรพันธะสัญญา เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตกัญชาในรูปแบบเกษตรพันธะสัญญาจะมีแผนการผลิตและการตลาดที่ชัดเจน มีตลาดรองรับที่แน่นอน อีกทั้งได้รับการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและองค์ความรู้ให้สามารถผลิตกัญชาได้อย่างต่อเนื่อง 3) ส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย ผู้ผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์ จะทำให้ผู้ผลิตกัญชาสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์ปลูก การดูแลรักษาและการตลาด ให้ความช่วยเหลือ ร่วมกันแก้ไขปัญหา อุปสรรค รวมถึงร่วมกันพัฒนากลุ่มให้สามารถบริหารจัดการการผลิตกัญชา ดังนั้น ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ผลิตกัญชารวมกลุ่มกันจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน และสร้างเครือข่ายผู้ผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์และทั่วประเทศ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง มีอำนาจต่อรองในการจัดซื้อปัจจัยการผลิตและจำหน่ายผลผลิตกัญชาได้ดียิ่งขึ้น 4) ส่งเสริมการแปรรูปกัญชา ให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน โดยแปรรูปเพื่อถนอมอาหาร เพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่าสินค้าให้มีราคาสูงและน่าสนใจ หากวิสาหกิจชุมชนได้รับการส่งเสริมความรู้ด้านการแปรรูปให้มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และปลอดภัย

อภิปรายผล

1. สภาพการผลิตกัญชาของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ การผลิตกัญชาในลักษณะวิสาหกิจชุมชน รูปแบบเกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) ในโรงเรือนระบบปิด ทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถควบคุมสภาพแวดล้อมและผลตอบแทนที่แน่นอนได้ ผลผลิตกัญชาได้มาตรฐาน ช่วยให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจในเรื่องการรองรับของตลาด ผลผลิตที่ผลิตได้มีแนวโน้มจำหน่ายในราคาที่ดี ทำให้ความเสียหายทางการเกษตรลดลง สอดคล้องกับ Iamwiriawat (2023) กล่าวว่า ความสำเร็จภายนอก มาจากการมีแผนการปลูก การเก็บเกี่ยว และการใช้ประโยชน์จากกัญชาที่ชัดเจน ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นใจของตลาดรับซื้อ เพราะจะทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสูง สามารถนำไปใช้ทางการแพทย์ อาหาร และเวชสำอาง หรือสามารถแปรรูปเป็นผลผลิตอื่นได้

2. ความท้าทายของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์

1) การผลิตกัญชาเสรีภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด มีความซับซ้อนของข้อกำหนด กฎระเบียบ และการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เข้มงวดทั้งในด้านคุณภาพของผลผลิตกัญชา ซึ่งต้องควบคุมปริมาณสาร THC ให้ได้ปริมาณตามมาตรฐานที่กำหนด ทำให้กระบวนการผลิตต้องใช้ความรอบคอบและใช้งบประมาณในการลงทุนสูง แม้ว่าการผลิตกัญชาเสรีจะเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจและการสร้างรายได้ให้กับวิสาหกิจชุมชน แต่การปฏิบัติตามกฎระเบียบ การลงทุน การประสานความร่วมมือภายในกลุ่ม และการแข่งขันด้านการตลาด ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้ประกอบการต้องให้ความสำคัญในการวางแผนและบริหารจัดการ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Chiangrang and Muangtham (2021) กล่าวว่า แนวทางในการกำหนดมาตรการการควบคุมการใช้กัญชาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2562 (ฉบับที่ 7) ไม่เอื้อต่อการเข้าถึงประโยชน์การใช้กัญชาเท่าที่ควร เนื่องจากต้องใช้ต้นทุนสูง มีการกำหนดคุณสมบัติขั้นต้นที่ยากต่อการเข้าร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ทำให้การปลูกกัญชายาก

ต่อการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร การผ่อนปรน คลายล็อกกฎหมายในการผลิตกัญชา โดยการอนุญาตให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำเกษตรพันธะสัญญา (Contract - farming) กับหน่วยงานภาครัฐ ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความท้าทายในการจับคู่เพื่อทำพันธะสัญญา เนื่องจากมีผู้ต้องการขออนุญาตผลิตกัญชามากกว่าหน่วยงานภาครัฐที่รับจดทะเบียนเพื่อทำเกษตรพันธะสัญญา

2) นโยบายกัญชา ในอนาคตอาจมีแนวโน้มปรับเปลี่ยนแก้ไขนโยบายการผลิตกัญชา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลกีดกันของรัฐบาล หรือพรรคการเมือง แม้ว่านโยบายคลายล็อกกัญชาเพื่อใช้ในทางการแพทย์และเศรษฐกิจจะถูกผลักดันในช่วงรัฐบาลที่ผ่านมา แต่ปัจจุบันพรรคการเมืองมีมุมมองที่แตกต่างกันด้านการกำกับดูแลกัญชา อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนโยบายกัญชาส่งผลกระทบโดยตรงต่อเกษตรกรและภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องที่ลงทุนปลูกกัญชา หากรัฐบาลมีการกำหนดข้อจำกัดเพิ่มเติม อาจทำให้เกษตรกรเผชิญกับภาวะขาดทุนหรือจำเป็นต้องเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายกัญชา ควรมีทิศทางและแนวทางการผลิตกัญชาที่เหมาะสม มีความสมดุลระหว่างการควบคุมภายใต้ข้อกฎหมายและการส่งเสริมการผลิตกัญชาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเศรษฐกิจและสุขภาพของประชาชน สอดคล้องกับ Krueangsarn et al. (2023) กล่าวว่า การแก้ไขกฎหมายปลดล็อกกัญชาโดยให้ทุกส่วนของกัญชาไม่ใช่ยาเสพติดในประเภทที่ 5 ตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษฉบับที่ 7 และมีประกาศเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2565 ประกาศดังกล่าวเป็นโอกาสสำคัญของการนำนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์ไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการศึกษาวิจัยการใช้ประโยชน์ทางการแพทย์เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ นำไปสู่การขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์จากกัญชาทางการแพทย์ และเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการบริการและได้ใช้เพื่อสุขภาพอย่างครอบคลุม

3) รายได้ ผู้ผลิตกัญชาเผชิญกับความท้าทายที่อาจส่งผลกระทบต่อรายได้และความยั่งยืนของธุรกิจ ซึ่งราคาที่กำหนดโดยผู้สัญญาอาจไม่สอดคล้องตามกลไกตลาดเสรี เกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองราคา และไม่สามารถเลือกตลาดที่ให้

ราคาสูงกว่าได้ และผู้ประกอบการผลิตก๊าซอื่นมีโอกาสรายได้จากการจำหน่ายก๊าซที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีคู่แข่งทางการค้าที่ไม่สามารถควบคุมได้ ดังนั้น การสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนสามารถจำหน่ายผลผลิตให้กับผู้พันธมิตรสัญญาและลูกค้าหลายแหล่ง จะเป็นการเพิ่มทางเลือกด้านการตลาดเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่วิสาหกิจชุมชน

4) การยอมรับทางสังคม ในระยะเริ่มต้นของการผลิตก๊าซของวิสาหกิจชุมชนเผชิญกับความท้าทายด้านการยอมรับทางสังคม เนื่องจากก๊าซยังคงเป็นพืชที่มีภาพลักษณ์เชิงลบในมุมมองของประชาชนบางกลุ่ม แม้ว่ารัฐบาลจะได้มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อปลดล็อกก๊าซและเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น ดังนั้น การประชาสัมพันธ์ในการสร้างการรับรู้ ความเข้าใจที่ดี และการส่งเสริมให้มีการใช้ก๊าซเพื่อสุขภาพ และการวิจัยทางการแพทย์ จะช่วยให้สังคมเริ่มตระหนักถึงประโยชน์ของก๊าซในเชิงเศรษฐกิจและสาธารณสุข สอดคล้องกับ Kaewsaiha et al. (2022) กล่าวว่า ก๊าซในฐานะพืชเศรษฐกิจ นอกเหนือจากการพัฒนา ต่อยอดเป็นอาชีพ สร้างรายได้ และนำรายได้เข้าประเทศ คนส่วนหนึ่งยังมีความกังวลว่าหากจะเปิดเสรีทั่วไปจะทำให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงได้ง่าย ควรจัดเป็นสัดส่วนชัดเจน และหากก๊าซเข้ามาอยู่ในชุมชนเพราะถ้าไม่มีการควบคุมอย่างเข้มงวดอาจทำให้มีการสูบบุหรี่หรือเสกก๊าซภายในชุมชน และมีหลายชุมชนได้ปฏิเสธนโยบายดังกล่าวโดยประกาศห้ามธุรกิจก๊าซเข้ามาตั้งในชุมชน รวมถึงห้ามนำผลิตภัณฑ์ก๊าซเข้ามาในชุมชนด้วย

3. แนวทางการลดข้อจำกัดของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตก๊าซในจังหวัดบุรีรัมย์

วิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพในการผลิตก๊าซได้แก่ 1) การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตก๊าซในจังหวัดบุรีรัมย์ร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ คำปรึกษา ร่วมแก้ไขปัญหา อุปสรรคและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปลูกก๊าซ รวมทั้งเป็นเครือข่ายในการตลาดและจัดซื้อปัจจัยการผลิตร่วมกัน ทำให้อำนาจในการต่อรองมากขึ้น 2) การบริหารจัดการกลุ่มที่ดี วิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตก๊าซในจังหวัดบุรีรัมย์มีการบริหารจัดการ

กลุ่มที่ดี มีการแบ่งงานตามความสามารถและความถนัดของแต่ละคน มีแผนการผลิตและการตลาดที่ชัดเจน เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมการผลิตกัญชามีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ให้คำปรึกษาและคอยช่วยแก้ไขปัญห และ มีตลาดรองรับจากการทำพันธะสัญญากับหน่วยงานภาครัฐ จึงทำให้มีการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง 3) การแปรรูปกัญชาการนำกัญชาไปเป็นส่วนประกอบของอาหารและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทำให้วิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกัญชาในจังหวัดบุรีรัมย์สามารถยืดระยะเวลาในการเก็บรักษากัญชาได้มากขึ้น อีกทั้งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตกัญชา ให้มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและเป็นการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายให้มากขึ้น ซึ่งวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีวิธีการแปรรูปที่สืบทอดต่อกันมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและศึกษาหาความรู้ด้วยตัวเองจากโซเชียลต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนมีรายได้บริหารจัดการกลุ่ม สอดคล้องกับ Jaiyim and Nonthanathorn (2023) กล่าวว่า ธุรกิจเกี่ยวข้องกับกัญชาในประเทศไทยได้รับความนิยมมากขึ้น หลังจากราชกิจจานุเบกษาเผยแพร่ประกาศกระทรวงสาธารณสุขกำหนดให้ทุกส่วนของพืชกัญชาไม่เป็นยาเสพติด ยกเว้นสารสกัดที่มีปริมาณสาร THC เกิน 0.2 ทำให้ได้รับความสนใจจากผู้ประกอบการเป็นอย่างมากและมองเห็นการเพิ่มโอกาสทางธุรกิจจากกัญชา มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของกัญชามาวางจำหน่ายในตลาดทั้งอาหาร เครื่องดื่ม ขนม รวมไปถึงการขายช็อคช็อกเพื่อสุขภาพ

4. แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกัญชาจังหวัดบุรีรัมย์

ดังนี้ 1) ส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตกัญชา ให้วิสาหกิจชุมชนและครัวเรือนเกษตรกรได้รับความรู้ในด้านการผลิตกัญชา และการบริหารจัดการกลุ่มและสร้างเครือข่ายการผลิตกัญชาทั่วทั้งจังหวัดบุรีรัมย์ 2) ส่งเสริมและสนับสนุน การผลิตกัญชาแบบเกษตรพันธะสัญญา ให้มีแผนการผลิตและการตลาดที่ชัดเจน สามารถผลิตได้อย่างต่อเนื่อง และมีคู่ค้าทางการตลาดที่ชัดเจน ส่งผลให้เกิดความมั่นคงในอาชีพและเกษตรกรมีรายได้อย่างยั่งยืน 3) ส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย เนื่องจาก

สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์ปลูก การดูแลรักษาและการตลาด ให้ความช่วยเหลือ ร่วมกันแก้ไขปัญหา อุปสรรค รวมถึงร่วมกันพัฒนากลุ่มให้สามารถบริหารจัดการการผลิตกัญชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ส่งเสริมการแปรรูปกัญชา โดยการนำทุกส่วนของกัญชาไปแปรรูปเพื่อถนอมอาหาร เพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่าสินค้าให้มีราคาสูงปลอดภัยและมีความน่าสนใจ จะทำให้เกษตรกรมีศักยภาพในการผลิตกัญชาได้มากขึ้น ก่อให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นและผลิตกัญชาได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลควรมีแนวทางและแผนดำเนินการปฏิบัติระยะยาวให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีบทบาทในการดำเนินงานส่งเสริมการผลิตกัญชาที่ชัดเจนตามภารกิจ และมีมาตรการสนับสนุนเงินทุนและขยายช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มโอกาสทางธุรกิจให้กับวิสาหกิจชุมชนกัญชาสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถผลิตกัญชาภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมาย ตลอดจนถ่ายทอดความรู้ด้านการปลูก การตลาด และสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน

References

- Ban Non Malai Subdistrict Health Promoting Hospital. (2021). *Cannabis cultivation project for medical benefits: Collaboration with Non Malai Thai Herbal Community Enterprise*. Ban Non Malai Subdistrict Health Promoting Hospital. [in Thai]
- Borisut, Y. (2015). *Community study: Perspective based on research and scientific process* (2nd ed.). Khon Kaen University Press. [in Thai]
- Chiangrang, W., & Muangtham, W. (2021). Guidelines for control cannabis use in Thailand. *Journal of Social Academic*, 14(2), 20–35. [in Thai]

- Jaiyim, K., & Nonthanathon, P. (2023). Attributes of the cannabis cafés selected by consumers in Bangkok Metropolitan. *Journal of the Association of Researchers*, 28(3), 97–113. [in Thai]
- Ministry of Agriculture and cooperatives. (2019). *Information on the use of hemp/cannabis in foreign countries*. <https://www.moac.go.th/foreignagri-news-files-431191791212> [in Thai]
- Karin, K., Raveephan, U., Thitiporn, W., & Anong, T. (2022). An analysis of cost, return and worthiness of community enterprise groups growing cannabis in Buriram. *Journal of Interdisciplinary Management, Buriram Rajabhat University*, 6(1), 1–14. [in Thai]
- Kruengsanuk, N., Wongmultikon, N., Sribun, P., & Limmunkong, J. (2023). Political parties in pushing for cannabis plant policy under the concept of bioeconomy circular economy and green economy of the government of general Prayut Chan-o-cha. *Journal of Social Sciences Roi Et Buddhist College*, 3(1), 50-67. [in Thai]
- Office of Narcotics Control Board, & Region, N. (2001). *Cannabis-hemp*. Office of Narcotics Control Board, Northern Region. [in Thai]
- Royal Thai government. (2019). *Narcotic Drugs Act (No. 7)*, B.E. Gazette, 2019. https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/019/T_0001.PDF. [in Thai]
- Rath, T. (2021, December 29). Online. *Green light for 10 pilot families to grow 6 cannabis plants per household for hospitals to produce medicine for patients*. *Thai Rath*. <https://www.thairath.co.th/news/local/northeast/2001107> [in Thai]

- Suphanchaimat, R., & Pavasuthipaisit, C. (2018). Potential benefits and risks from medicalisation and legalisation of cannabis. *Journal of Health Systems Research, 12*(1), 71–94. [in Thai]
- Thai. Traditional and Alternative Medicine Department. (2023). *Guidelines for the use of cannabis based on Thai traditional medicine wisdom for health care*. Thai. Traditional and Alternative Medicine Department. [in Thai]
- Wilacyook, S. (Ed.). (2019). *Variety health magazine @Rama, Issue 34*. Faculty of Medicine Ramathibodi Hospital, Mahidol University. [in Thai]

Authors

Kanokkarn Diawchaiyaphoom,
Buriram Provincial Agriculture Office Buriram-Satuek Road,
Chum Het Subdistrict, Mueang Buriram District, Buriram Province 31000
Tel: 0-4461-1116, 0-9923-4798 4 Fax: 0 4461 3993
Email: Kanokkarn121@gmail.com

Krailert Taweekul
Department of Agricultural Extension and Development, Faculty of
Agriculture, Khon Kaen University 40002
Tel: 043-009700, 043-002539 Fax: 043-202216
Email: tkrail@kku.ac.th

Phaisan Kaewbutdee

Buriram Provincial Agriculture Office Buriram- Satuek Road, Chum Het

Subdistrict, Mueang Buriram District, Buriram Province 31000

Tel: 0 4461 1116 Fax: 0 4461 3993

Emai: kphaisan@gmail.com

Yos Borisutdhi

Department of Agricultural Extension and Development,

Faculty of Agriculture, Khon Kaen University 40002

Tel: 043-009700, 043-002539 Fax: 043-202216

Emai: yosboris@kku.ac.th